

"Moj pogled na gore je precej romantičen"

O alpinizmu in še čem
z Jankom Humarjem

✍ Žarko Rovšček

Spoznava sem ga najprej počasi, bolj oddaljeno in posredno, ob njegovi začetni alpinistični poti v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, ko se je s svojimi dosežki prebijal med vrstice takratnih Alpinističnih novic v časopisu Delo. Leta 1979 je postal alpinistični inštruktor in doživel svojo prvo odpravo v tuja gorstva (Fanske gore). Nekateri njegovi bolj odmevni uspehi, npr. prvo zimsko prečenje Severne stene Triglava v družbi z bohinjskimi alpinisti, prvenstveni vzponi v primorskih stenah, odprave idr., so bili v tisku še posebej poudarjeni. Kot udeleženca himalajske odprave na Yalung Kang (1985), nadgradnje njegovih dosežkov, sem ga spoznal že bolj neposredno. Matično PD v Tolminu, katerega predsednik sem bil takrat, je moralo v čim krajšem času nabrati dovolj sredstev za nujen delež sofinanciranja odprave (po ključu, ki ga je določila PZS). Prepričevanje telesnokulturnih forumov v občini, da tudi alpinizmu, zlasti vrhunskemu, pripada del finančne pogače, je bilo mukotrpno. Nazadnje je vsak nekaj primaknil in dobro se je izšlo. Janko je odpotoval, mi pa smo držali pesti. Sledil sem njegovim prizadevanjem. Stiki so se nadaljevali, še najbolj potem, ko se je Janko službeno in privatno preselil v Tolmin. Že vrsto let dela kot dokaj opazen direktor lokalne turistične organizacije Sotočje v Tolminu. Mislil sem, da ga kar dobro poznam, pa me je s poglobljenimi, razmisleka vrednimi in odkritimi odgovori znova presenetil. Je morda za ostrino njegovih misli kriv tudi alpinizem?

Po svojem prispevku v alpinizmu upravičeno spadaš v slovensko gorniško srenjo. Kljub vsemu, že zaradi tistih bralcev PV, ki te ne poznajo dovolj dobro, in za ogrevanje standardno, a obvezno vprašanje. Kako in kdaj se je pravzaprav tvoje gornišvo začelo?

Kar zgodaj; verjetno sem imel kake štiri ali pet let, ko me je stric Jože skupaj z bratom in njegovim prijateljem Ladom peljal na vrh Kotla. Še sedaj se spomnim, da je bila trava – takrat so bile na strmih južnih pobočjih hriba še senožeti – višja od

V južni steni Novega vrha FOTO: MATEVŽ LENARČIČ

mene. Pa da je šlo nazaj navzdol kar po riti ... Prva prav hribovska tura je sledila, ko me je isti stric peljal po grebenu od Črne prsti do planine Razor. Zelo sem bil ponosen, ker sem smel nositi njegov cepin, ki je bil v tistih časih še zelo redko orodje. Če sedaj malce pomislim nazaj, verjetno tudi Jože ni bil popolnoma imun na hribovsko nečimrnost – le zakaj bi sredi poletja v tolminskih gorah potreboval cepin, razen da bi se z njim malce pohvalil? Vsekakor je imel s svojimi hribovskimi zgodbami, zbirkami Planinskih vestnikov in knjigami name pomemben vpliv. Potem me je včasih s seboj vzel brat; v kakšnem petem razredu sem moral biti, ko smo šli čez cele Julijce, midva in zarakovška bratranca. Začeli smo na Vršiču pa po Jubilejni skozi Zadnje Prisojnikovo okno na Kriške pode, v Vrata in naprej čez Triglav vse do Krna. S seboj smo vlačili težke ameriške vojaške spalne vreče, ki se jih je takrat dalo dobiti v Italiji, in večino noči prespali zunaj. Nekje konec osnovne šole sva se s prijateljem Miljkom Lesjakom osamosvojila in se v dokaj čudnem vremenu podala na prvo tridnevno turo po tolminskih vrhovih. Še danes se spomnim, v kakšni megli sva rinila na Vrh nad Škrbino; ni bilo preveč pametno početje ...

Je bilo tvoje gornišvo že na začetku povezano tudi z alpinizmom?

Pravzaprav ne: alpinizem je bil zame zelo skrivnosten svet junakov in sveta, do katerega sem imel neskončno spoštovanje. Zdel se mi je popolnoma nedosegljiv. Prebral sem vse, kar je bilo takrat hribovskega izdano v slovenščini; od Kugyja in Avčina do Heckmaira, Terraya in Hermana Buhla. Stene so mi bile, pravzaprav so mi še vedno, nekaj velikega, nedostopnega običajnim ljudem, prvinski izziv, ki ti jasno pokaže, iz kakšnega testa si narejen. Seveda sem pozneje hitro odkril, da smo alpinisti povsem normalni ljudje, nič bolj in nič manj junaški od drugih; pa da je zelo veliko ljudi, ki jih gore sploh ne zanimajo, kaj šele, da bi jim bile nekaj najpomembnejšega

v življenju, in da se jim alpinisti najverjetneje zdijo prav tako prismuknjeni kakor oni nam. Moj pogled na gore je bil in je verjetno še vedno precej romantičen, kar v strogo tehničnem pogledu ni ravno prispevek k učinkovitosti reševanja plezalskih problemov, je pa zato doživljanje tega sveta bolj intenzivno.

Z alpinizmom sem se dejansko srečal v drugem letniku gimnazije – bovški alpinisti so mene in prijatelja Miljka vpisali v sekcijo in naju poleti 1975 poslali na alpinistični tečaj. Ker sva bila oba iz Baške grape, so bili Bovčani predaleč za kakršnecoli priprave. Vsa priprava je bil sestanek v Bovcu, kjer so naju vprašali, če greva, midva sva rekla ja in smo šli za teden dni v Šlajmerjevo vilo v Vrata. Vodja tečaja je bil Zvone Korenčan, najin inštruktor pa tržiški alpinist Slavko Frantar. Vsi drugi udeleženci so imeli za seboj že predhodno alpinistično šolo, nasvet, ki sva ga pred odhodom dobila midva, pa je bil: "Ko vas bodo razporejali, se postavita zraven nekoga, ki bo dobro zagorel – tak je gotovo veliko v hribih in dobro pleza". Vsekakor sem jim za širokosrčno odločitev, da pošljejo na tečaj dva popolna zelenca, še danes hvaležen. No, Čopek ni bil ravno zagorel, plezal pa je dobro in z nama – glede na to, da nisva imela prav nobene plezalske izkušnje – tudi ni imel težav, tako da smo bili vsi zadovoljni. Naša druga smer je že bila Kratka nemška z relativno zahtevnim izstopom skozi gojzarjih – in poti nazaj ni bilo več. Tisti teden intenzivnega dela, vsakodnevnih tur, tehničnih vaj in večernih predavanj znanih alpinistov mi je odprl vrata v nov svet, ki ga še vedno razumem kot svojega.

Streha v smeri Via Italia, A2, Piz Ciavazes, Dolomiti FOTO: PETER MEŽNAR

V obdobju od druge polovice sedemdesetih let do leta 1990 si opravil lepo število plezalnih smeri, med njimi skoraj petino prvenstvenih, tako doma kakor v tujini. Pomeni, da si vsaj v tem obdobju gorski svet intenzivno doživljal. Ali med temi številnimi vzponi lahko katerega posebej izpostaviš, v dobrem ali slabem?

Ja, na svojem seznamu do leta 1990 imam okrog 800 alpinističnih vzponov, od tega 130 prvenstvenih. Sem pa pozneje, najprej v Bohinju, nato na Tolminskem, uredil in opremil še preko 100 novih smeri v plezališčih. Moj začetek je bil dejansko počasen. Ko sva se z Miljkom vrnila s tečaja, sva bila še vedno bolj ali manj prepuščena sama sebi, seveda s ključno razliko, da sva obvladala osnove. Teoretično bi morala plezati z izkušenimi alpinisti, ker pa jih v najini bližini ni bilo, sva potrebne vzpone za alpinistični izpit opravila sama. Plezala sva v vrhovih nad najino Grapo, odkrila sva Novi vrh, kjer sem z njim, kasneje pa tudi z drugimi plezalci, splezal dovolj prvenstvenih smeri, da je Mihelič v svojem vodniku zapisal, da je to nesporno moja stena. Ker sva se učila le na lastnih izkušnjah, je bila zame šesta stopnja kar dolgo nedotakljiva. Manjkalo mi je samozavesti, nisem se čutil doraslega, in šele ko sem prišel študirat v Ljubljano, sem ugotovil, da zmorem splezati ravno tako težke detailje na Šancah ali na Turncu kakor plezalci z veliko bolj impresivnim seznamom vzponov. Potem sem si hitro začel postavljati zahtevnejše cilje. Velika prednost mojega samorastniškega uvoda v alpinizem je bila, da sem si skozi lastne izkušnje pridobil odličen občutek za orientacijo, ki me pozneje ne v visokih stenah ne na odpravah nikoli ni pustil na cedilu.

V zbirki vzponov bi težko izpostavil le enega. Gotovo nekateri izstopajo po kakovosti, po doživljajski plati pa je bil vsak izmed njih nekaj posebnega, če pustimo ob strani kakšno anomalijo v Paklenici, ko smo štancali po deset smeri na dan. Morda bi izpostavil celo kategorijo prvenstvenih vzponov. Bil sem pripadnik generacije, ki je zelo sistematično obdelovala predvsem primorske stene, zato nam je bila ta izkušnja blizu in pozneje nismo imeli nobenih kompleksov plezati prvenstvene smeri tudi v tujih gorah. Odkrivanje novega, iskanje prehodov, ki jih pred teboj še nihče ni našel, odpiranje smeri v stenah, ki so bile še povsem nedotaknjene, nemir in negotovost ob občutku, ali boš našel pravo smer ali ne, vse to mi je bilo vedno vznemirljivo. Menim, da mi je pri plezanju kar uspevalo slediti naravnim linijam, in v zadovoljstvo mi je, da je Tine Mihelič, ki mi je bil vedno vzor alpinističnega esteta, kar nekaj mojih smeri (Bratovska v Srebrnjaku, Puntarska v Vršacu, Novi vrh) vključil v svoj vodnik – v zbirko slovenskih klasičnih vzponov, lahko bi rekli alpinističnih *evergreenov* naših gora. Sam bi med domačimi smermi izpostavil Ogledalo v južni steni Planje, prvi vzpon, ki sva ga s Slavcem Svetičičem zmogla čez tisto na videz nemogočo gladko ploščo visoko nad Zadnjico, edino steno v naših gorah, kar jih poznam, v kateri ni ene same police. Gotovo je odlična smer tudi Klic divjine v Prišni glavi – novo, 700 metrov dolgo zahtevno linijo sva s Petrom Podgornikom potegnili v popolnoma nedotaknjeni steni nad Možnico. Samo v naših primorskih gorah je bilo to mogoče – plezati nove smeri v povsem nedotaknjenih stenah, za katere naši gorenjski kolegi večinoma sploh niso vedeli, da obstajajo. Kar lepo se mi zdi, da sem bil sestavni del tistega časa. Pa

Orlovo steno bi še lahko omenil – 200 metrov visok previs v Krnu, ki sta ga prva zmogla Peter Podgornik in legendarni Huljo, z Žaretom Trušnovcem pa sva prvo ponovitev naredila kar pozimi. Žal te stene nihče več ne bo splezal, ker se je po potresu leta 1996 podrla.

Vzporedno z alpinistično dejavnostjo na terenu si tudi pisal. Poleg prispevkov v Planinskem vestniku, Primorskih novicah in drugje si znan tudi kot soavtor nekaterih plezalnih vodnikov. Katerih? Ali meniš, da je pisateljska žilica za predstavitev dosežkov nujna spremljevalka alpinizma?

Sodeloval sem pri Bohinjskih stenah, z Edom Kozorogom sva izdala vodniček Na sončni strani Julijcev. Ampak to ni ravno pisanje, v večji meri gre za ne preveč hvaležno zbiranje in urejanje podatkov. Pisateljska žilica in alpinisti? Ne vem, med alpinisti imamo take, katerih pismenost se ustavi pri SMS-ih, imamo kar dolgo vrsto dobrih, a malce bolj tehnično-dokumentarnih piscev (Škarja, Grošelj, Tomazin ...), nekatere, ki so bili v knjigo skorajda prisiljeni zaradi odmevnosti svojih vzponov (Česen, Humar), pa vse do pravih pisateljev, kakršni so Zaplotnik, Škamperle, Jelinčič ali aktualni Kresnikov nagrajenec Tadej Golob – pravzaprav jih je res veliko. Sam bi dejal, da sta razloga dva: prvi je gotovo intenzivnost doživljanja v izjemnem gorskem okolju (morda delam komu krivico, ampak nisem še slišal za knjigo, ki bi jo napisal nekdo, ki pleza samo v plezališčih) in drugi zavestna ali manj zavestna želja, da bi vsaj drobec lepote in doživljanja v gorah posredovali tudi drugim. Morda tudi z namenom, da bi to nekoristno dejavnost osmislili in opravičili pred tistimi, ki nas imajo radi.

V svojem najbolj aktivnem obdobju alpinizma si bil udeleženec kar osmih odprav v tuja gorstva. Kako si jih doživljal? Ali obstajajo v primerjavi z današnjimi kakšne

pomembnejše razlike (morda v stopnji zanesenjaštva ali čem drugem)?

Zame so bile oprave dejansko okno v svet, ena izmed redkih poti, ki nam je v času nekdanje Jugoslavije omogočala videti druge dežele. Bil sem na dveh republiških odpravah – 1979 v čudovitih Fanskih gorah (Uzbekistan) in pozimi 1984 na izmenjavi z angleškimi plezalci na Škotskem, leta 1985 sem bil član zvezne (jugoslovanske) odprave na Yalung Kang, poleti 1984 pa član mednarodne odprave, ki so jo organizirali Italijani na Grenlandijo. Vmes so se zvrstile manjše, a še bolj prijetne društvene odprave: Ekvador z Radovljičani v letu 1980, prosto plezanje v ZDA z Domžalčani v letu 1982, mini primorska odpravica v Bolivijo 1983 in ponovno v precej pisani plezalski družini skupaj s svojo sedanjo ženo leta 1986 v ZDA. Dejansko smo bili že predstavniki novega vala v alpinizmu, ki je v visokogorje dokončno vnesel alpski stil vzponov, v domače stene pa nove pristope modernega prostega plezanja. O pomembnih razlikah bi težko sodil, ker sodobnih odprav ne poznam več iz lastne izkušnje. Lahko bi izpostavil kakšen banalen primer – mi smo problem presežne prtljage na letalih reševali tako, da smo nahrbtnike s spalnimi vrečami in oblačili oddali pri čekingui, težke kline in vse drugo železje pa natlačili v

”Tisti pravi občutek odpravarstva kot finančno, organizacijsko in logistično zahtevnega projekta se je kar nekam izgubil.

osebno prtljago in odnesli v kabino. Danes bi nas varnostne službe ob podobnem početju takoj uvrstile v kategorijo teroristov. Dejstvo je, da je svet postal zelo majhen in da so letalske karte neprimerno lažje dosegljive. Mladi si danes lahko npr. en mesec v Cordilleri Blanci zaslužijo z delom preko študentskega servisa. Močno se je dvignila težavnostna lestvica, predvsem v kopnih stenah, medtem ko so v visokogorju premiki kljub neprimerno boljši opreči precej počasnejši. Vse tisto, kar smo včasih razumeli kot sestavni del alpinizma, se je močno razvejalo in razvilo v samostojne dejavnosti. Plezalni vrtci, ki so bili včasih priprava za gore, so postali plezališča, ki jih obiskuje vedno več ljudi, le malo izmed njih pa jih gre naprej v prave stene. Umetne stene, ki so bile včasih priprava za plezališča, so postale samostojna disciplina in tudi tekmovalna kategorija – v razvitem svetu danes skoraj ni več športnega centra brez umetne plezalne konstrukcije. V ledu je nova oprema omogočila premagovanje prej nepredstavljenih težav, ledna tehnika pa se uporablja celo pri plezanju ekstremno zahtevnih kopnih detajlov ... Razlike v tehniki so res zelo velike, vsaj take, kakršne so bile med našim pristopom in našimi predhodniki, ki so plezali kopne stene še v gozdarjih, in prav je tako.

Po drugi strani pa kljub eksplozivni rasti števila plezalcev v plezališčih in na umetnih stenah število alpinistov, ki se podajajo v velike stene in visoke gore, ni kaj dosti drugačno od tistega v naših časih. Tudi zato ne verjamem, da bi bilo entuziazma v alpinizmu manj, kvečjemu nasprotno: v tem globaliziranem svetu, ki je usmerjen k hitrim instant rešitvam, je treba zbrati kvečjemu več volje in pozitivne energije za soočanje s tveganji in naporih vrhunskega alpinizma.

Z Janezom Jegličem na sestopu s Petit Grepona, Colorado, ZDA, 1982

Čeprav nisi več aktiven alpinist, verjamem, da si po duši še vedno zraven in slediš dogajanju. Imaš morda ob svoji pisani alpinistični beri še kakšen neporavnan dolg?

No, nisem ravno neaktiven; še vedno zlezem kakšno smer, seveda pa to v športnem smislu niso več pomembni vzponi. Ne nazadnje je tudi plezalni vrtec na Senici moj osebni projekt, in čeprav sem prekoračil 50 let, še vedno relativno zanesljivo splezam mesta, ki so bila v času mojih začetkov uradno definirana meja zmogljivosti (VI+). Danes so kriteriji seveda že močno drugačni, a še vedno se imam za pripadnika zelo privilegirane skupine posameznikov, ki ima dovolj znanja in izkušenj, da se jutri odpravi npr. čez Triglavsko steno. Seveda še nekje obstajajo tudi neizpolnjene želje, a niso tako pomembne; ob tem smo

»*Letos bom gotovo še enkrat splezal Čopov steber, tako malce obredno, zaradi obletnice.*

prepogosto premalo hvaležni za tiste, ki so se nam izpolnile, in v mojem primeru jih ni bilo malo. Saj ne potrebujem veliko: nekaj turnih smukov, par smeri in malce telovadbe v plezalnem vrtcu. Že vrsto let spoznavam lepoto navadnih hribovskih vzponov, ki so mi bili v najbolj aktivnem obdobju skorajda nepredstavljen greh – če nismo šli v steno, je bil dan izgubljen. Ampak sčasoma sem vendarle razumel, da je tudi gore možno doživljati na več načinov, da načini doživljanja gore niso ne več ne manj vredni, le drugačni. Tudi moja žena je hribovska duša in najprej smo hribe začeli raziskovati s hčerkama, danes, ko že odhajata iz gnezda, pa nadaljujeva sama in je tudi tako lepo. Nikakor ni nujno, da bi moralo biti doživetje odvisno samo od težavnosti vzpona. Že Nejc Zaplotnik je zapisal, da je pomembna pot in ne vrh, ki ga dosežeš. Vzpon čez steno El Capitana v Yosemiteh, ki mi je bil (pre)dolgo časa pomemben cilj, se mi gotovo ne bo več *zgodil*, kakšna klasična smer v Cordilleri Blanci ali pa Ameriška direktna v zahodni steni malega Druja (pozimi sem smučal skozi Vallee Blanche in po dolgem času nad sabo ponovno gledal edino steno, v kateri sem padel in si poškodoval gleženj) – tega pa še ne bi povsem izključil.

Kakšen je tvoj odnos do alpinizma danes?

Za alpinizem me ne skrbi. Vso zgodovino te dejavnosti so starejše generacije opozarjale na stranpoti, ki bi jo lahko izpridile. Še ključni utemeljitelji slovenskega alpinizma (dr.

Henrik Tuma, dr. Klement Jug) so v svojem času bolj kot ne veljali za črne ovce. Edina res problematična stranpot železne dobe alpinizma – izsiljevanje raznih direttissim s prevladujočo pomočjo tehničnega plezanja, klinov in svedrovcev – se je skozi razvoj prostega plezanja pokazala kot slepa ulica. Klasičen ekspedicijski stil v Himalaji se uporablja samo še za komercialne odprave, etike v alpinizmu ni manj, ampak kvečjemu več. Morda se tu in tam najde kakšen pojav ekstremnega individualizma, ampak lahko govorimo le o izjemah, ki smo jim priče povsod v življenju. Alpinizem je ne glede na čas, pristope in opremo neločljivi del gorskega sveta, ki je izjemno lep in bogat, pa tudi zahteven in kompleksen do take mere, da v njem nikoli ne bodo mogli prevladati tisti, ki ne bodo pripravljeni veliko vložiti – ne denarja (v tem kontekstu imajo tudi komercialne odprave zelo omejen obseg), ampak osebne energije, volje in pripravljenosti pristati na marsikatero odpoved. Vsak cilj v življenju, v katerega vložimo veliko naporov in energije, nas bogati in ne morem si predstavljati, da bi ga lahko zbanalizirali.

Tisto pa, na kar danes gotovo gledam drugače, so žrtve med alpinisti. Morda nam je v obdobju, ko *smo notri*, ta stran alpinizma nekam preveč normalna; nekaj je bilo slučajev, ki jih ni bilo mogoče predvideti, večinoma pa je nekdo naredil napako, ki je ne bi smel. Vedno nekdo drug, meni se to že ne bo zgodilo, razmišljamo ... pa so imeli verjetno enako predstavo v glavah tudi tisti, ki se jim je zgodilo. Alpinizem je prvinska dejavnost, zato s seboj nosi prvinska tveganja; situacije, ki človeka prečistijo, razgalijo, prenovijo, pozabljamo pa, da koga tudi sesujejo. Vrhunski alpinizem je dejavnost, ki zahteva celega človeka, in zato za druge, kljub knjigam, predavanjem, filmom in fotografijam, še posebej za tiste, ki so ti najbližji, ostaja malo. Statistika je žal neusmiljena – brez težav lahko naštejemo dvajset prijateljev, ki jih ni več. Več kakor polovica tistih alpinistov moje generacije, ki bi jih lahko uvrstil v vrhunski razred, ni preživela.

Z alpinizmom se lahko človek ukvarja celo življenje, vendar sem vedno bolj prepričan, da bi se alpinist, ki si ustvari družino, iz vrhunskega alpinizma – iz tistega, ko se razdalja med trenutkom, ko si blizu roba, in trenutkom, ko si čez, vedno bolj zmanjšuje – moral umakniti. To dvoje, pa čeprav *je vse dogovorjeno*, enostavno ne gre skupaj in ni odgovorno do tistih, ki nam pomenijo največ in nas imajo radi. ●